

Dommerforeningens fagutvalg for strafferett og straffeprosess

Justis- og beredskapsdepartementet

Deres ref.
20/4021 - CHD

02.12.20

Høring – Ny lov om erstatning fra staten til voldsutsatte

Vi viser til departementets høringsbrev 4. september 2020 med høring av utkast til ny lov om erstatning fra staten til voldsutsatte. Høringsfristen er 4. desember 2020.

I Dommerforeningen er saken behandlet av foreningens fagutvalg for strafferett og straffeprosess etter innspill fra fagutvalgene for offentlig rett og sivilprosess. Fagutvalget for strafferett og straffeprosess består av lagmann Hans Petter Jahre, Borgarting lagmannsrett (leder), førstelagmann Dag Bugge Nordén, Agder lagmannsrett, lagdommer Jarle Golten Smørdal, Gulating lagmannsrett, tingrettsdommer Cathrine Fossen, Gjøvik tingrett, tingrettsdommer Johan Kristian Øydegard, Ringerike tingrett, tingrettsdommer Nils Ole Bay, Asker og Bærum tingrett og tingrettsdommer Elisabeth Ramstad, Oslo tingrett. Høringen er også behandlet i Dommerforeningens styre.

Innledningsvis bemerker vi at forslaget til ny lov innebærer en vesentlig prinsipiell omlegging av ordningen med voldsoffererstatning til primært å være en garantiordning som sikrer at voldsutsatte og etterlatte faktisk mottar den erstatning skadevolderen etter domstolsbehandling av kravet er forpliktet til å betale. Om det er ønskelig å gjennomføre en slik reform, er et utpreget (retts)politisk spørsmål det kan være ulike oppfatninger om blant Dommerforeningens medlemmer. Vi tar ikke standpunkt til dette spørsmålet, men begrenser oss til å kommentere enkelte spørsmål. Vi er spesielt opptatt av hvilke ressursmessige og andre konsekvenser reformen, om den blir gjennomført i henhold til forslaget, kan medføre for domstolene.

Vi tar til etterretning at det ikke er foreslått noen endringer i straffeprosesslovens regler om behandlingen av sivile rettskrav i straffesaker eller andre prosessregler av betydning for domstolsbehandlingen av voldsutsattes erstatningskrav.

Vi følger systematikken i høringsnotatet.

5. Hvilke handlinger kan man få erstatning for?

Voldsoffererstatningsloven § 1 definerer rammen for dagens ordning. Ordningen omfatter krav på erstatning og oppreisning (voldsoffererstatning) for den som har lidd personskade som følge av en straffbar handling som krenker livet, helsen eller friheten, eller dennes etterlatte.

Departementet foreslår i punkt 5.4 side 30 flg. å fjerne kravet om personskade og knytte ordningens virkeområde til spesifikke bestemmelser i straffeloven, konkretisert i lovutkastet § 1 første ledd. Det er tilstrekkelig at søkeren ved rettskraftig dom har fått erstatning for en handling, eller forsøk på handling, som dekkes av et straffebud på listen.

Som påpekt av departementet, er dette en vesentlig forenkling. Det er også en forutsetning for en automatisert saksbehandling som departementet legger opp til, at det ikke vil være rom for konkrete rimelighetsvurderinger basert på skjønn. Derfor blir det avgjørende hvilke lovbrudd som kvalifiserer til erstatning fra staten. Departementets lovutkast vil i praksis begrense anvendelsesområdet for voldsoffererstatningen ikke ubetydelig, både i forhold til dagens ordning og i forhold til Voldsoffererstatningsutvalgets forslag i NOU 2016:9.

Vi tar ikke standpunkt til om det er ønskelig å gjennomføre en slik omlegging og i tilfelle hvilke typer lovbrudd som bør inkluderes, men vil nevne ett moment vi mener bør tas i betraktning:

Vanlige og grove overtredelser

I listen over erstatningsberettigede lovbrudd i lovutkastet § 1 første ledd er det flere eksempler på at bare grove overtredelser av en type lovbrudd er omfattet. Det gjelder straffeloven § 155 a (grov vold, grove trusler eller grovt skadeverk mot offentlig tjenesteperson), § 252 (grov tvang), § 255 (grov frihetsberøvelse), § 264 (grove trusler), § 272 (grov kroppskrenkelse) og § 328 (grovt ran).

Departementet ønsker av økonomiske grunner å begrense dekningsområdet til å omfatte integritetskrenkelser som man anser som tilstrekkelig alvorlige. Av den grunn har man utelatt i lovutkastet en del lovbrudd som var omfattet av voldsoffererstatningsutvalgets forslag, se høringsnotatet side 32. Det dreier seg om personlige integritetskrenkelser det kan kreves oppreisning for etter skadeserstatningsloven § 3-3.

Vi tar ikke standpunkt til hvor terskelen bør ligge for hvilke personlige integritetskrenkelser som bør omfattes av voldsoffererstatningen. Å reservere deknningen for grove overtredelser av en type lovbrudd, har imidlertid uhendige konsekvenser som ikke er drøftet i høringsnotatet.

Et fellestrekk for de integritetskrenkelser hvor straffeloven har egne bestemmelser med høyere strafferamme for grove overtredelser, er at grensen mellom vanlig og grov overtredelse er uskarp. Subsumsjonen beror i den enkelte sak på en konkret avveining hvor loven utpeker momenter det skal legges særlig vekt på. Selv om subsumsjonen i de fleste saker ikke byr på nevneverdig tvil, er det etter vår erfaring ikke sjelden man befinner seg i et grenseområde hvor vurderingen er vanskelig, og hvor rettens medlemmer kan ha ulikt syn.

Etter retningslinjene for straffutmåling i høyesterettspraksis, skal det i grenseområdet mellom vanlige og grove overtredelser ikke ha større betydning for resultatet hvilket alternativ man faller ned på. Dette vil heller ikke være avgjørende for om den voldsutsatte vil få erstatning eller oppreisning fra gjerningsmannen. Skadeserstatningsloven skiller i § 3-5 første ledd bokstav b, jf. § 3-3 ikke mellom vanlige og grove overtredelser av de typer lovbrudd som gir grunnlag for oppreisning.

Det er etter vår oppfatning uheldig om valget av subsumsjon blir bestemmende for om den voldsutsatte får dekning av staten for sitt krav. Mens avgjørelsen beror på et skjønn både ved utmålingen av straff og for det sivilrettslige ansvar for gjerningsmannen, vil retten til dekning fra staten ikke bero på et skjønn. For å oppnå den forenkling som er hovedformålet med reformen, skal det ikke foretas noen vurdering av om det konkrete forholdet anses som en integritetskrenkelse som er av tilstrekkelig alvorlig karakter. Det vil heller ikke bli foretatt noen vurdering av om den voldsutsatte har lidd personskade som følge av handlingen, se høringsnotatet side 32.

Etter vår erfaring er det en svært utbredt tendens at påtalemyndigheten i sin praksis nøyer seg med å ta ut tiltale for alminnelige overtredelser, selv om det kunne være god grunn til å velge det strengere alternativet. Trusler er et typisk eksempel. Selv ved svært alvorlige trusler hører det til sjeldenhetene at straffeloven § 264 om alvorlig overtredelse tas i bruk. En tilsvarende tendens gjør seg klart gjeldende også for ran. Det er få saker om tvang og frihetsberøvelse, mens straffeloven § 155 a er et nytt straffebud som først trådte i kraft 1. juli 2020.

Selv om det ligger innenfor rettens kompetanse etter straffeprosessloven § 38 å skjerpe subsumsjonen, skal retten etter første ledd annet punktum bare når den finner «særlig grunn til det» prøve om det foreligger omstendigheter som ville bringe forholdet inn under en strengere straffebestemmelse enn etter tiltalen. I praksis vil retten av gode grunner være svært tilbakeholden med å skjerpe subsumsjonen. Det stemmer best med anklageprinsippet. Det er ikke så sjelden at domstolene idømmer strengere straff enn påstått av påtalemyndigheten. Strafferammene for vanlige overtredelser gir som regel tilstrekkelig rom for dette uten at det er nødvendig å skjerpe subsumsjonen.

I saker som på grunnlag av siktedes tilståelse fremmes for tingretten med begjæring om pådømmelse ved tilståelsesdom etter straffeprosessloven § 248, kan man gå ut fra at påtalemyndigheten vil være enda mindre tilbøyelig til å gjøre bruk av alternativene for grove overtredelser. Saker om grovt ran kan heller ikke pådømmes ved tilståelsesdom i tingretten på grunn av strafferammen på 15 år.

Vi finner det vanskelig å kritisere påtalemyndigheten – og domstolene – for å være tilbakeholdne med å gjøre bruk av alternativene om grove overtredelser. Når strafferammene for ordinære overtredelser er mer enn vide nok til å utmåle en reaksjon som finnes riktig, kan det oppfattes som en unødvendig komplikasjon å vurdere om overtredelsen er grov. Det kan også gi opphav til unødvendige anker og ankesaker. Når det hører til skyldspørsmålet å avgjøre om overtredelsen er grov, kan lagmannsretten ikke nekte anken over skyldspørsmålet fremmet om det kan være tvil om subsumsjonen, selv om dette er uten betydning for den idømte straffen.

En konsekvens av det som her er sagt, er at den voldsutsatte ikke oppnår å få erstatning fra staten for krenkelser som i objektiv henseende er alvorlige nok til å kvalifisere til domfellelse for alvorlig overtredelse. På den annen side er det heller ikke ønskelig om hensynet til fornærmedes muligheter for å få voldsoffererstatning blir en faktor som bevisst eller ubevisst får betydningen for tiltalebeslutning eller dommen.

Vi har i drøftelsen ovenfor ikke sondret mellom de ulike kategoriene av lovbrudd. Det gjør seg etter vår oppfatning gjeldende ytterligere argumenter mot at personer som utsettes for vanlig ran etter straffeloven § 327, er utelukket fra å kunne kreve voldsoffererstatning. Ran er et sammensatt lovbrudd hvor vold eller alvorlige trusler er benyttet som middel til å oppnå en uberettiget vinning. Når gjerningspersonen tiltales og domfelles for ran, benytter man i praksis sjelden straffebudene om trusler og kroppskrenkelser i tillegg. Disse overtredelsene anses konsumert av domfellelsen for ran. Uten at det medfører domfellelse for grovt ran, kan ranet etter en helhetsvurdering være en mer alvorlig integritetskrenkelse enn handlinger som rammes § 264 eller § 272 om grove trusler og kroppskrenkelser.

En lignende problemstilling kan oppstå i forholdet mellom straffebudene om utpressing i straffeloven § 330, som etter lovutkastet ikke kvalifiserer til voldsoffererstatning, og § 252 om grov tvang. Vi går ikke nærmere inn på det.

Motforestillingene mot å legge avgjørende vekt på sondringen mellom vanlig og grov overtredelse blir enda større i sivile saker. I en sivil erstatningssak er det ikke nødvendig å ta standpunkt til om saksøkte har begått en handling som regnes som vanlig eller grov overtredelse av det aktuelle straffebudet. Subsumsjonsspørsmålet er uten sivilrettslig betydning og blir ikke avgjort med rettskraft.

Det gjør seg gjeldende tungtveiende motforestillinger mot at retten i premissene skulle uttale seg om subsumsjonsspørsmålet av hensyn til saksøkerens muligheter til å få voldsoffererstatning. I mange saker er det en svært vanskelig oppgave for retten å utforme en begrunnelse som oppfyller kravene til domsgrunner i tvisteloven § 19-6 uten å krenke uskyldspresumsjonen i Grunnloven § 96 annet ledd og EMK artikkel 6 nr. 2. Etter praksis fra Høyesterett med forankring i avgjørelser av EMD, må retten så vidt mulig unngå å benytte strafferettslig terminologi. Det er ikke enkelt når vilkåret for oppreisning etter skadeserstatningsloven § 3-5 første ledd bokstav b, jf. § 3-3 er at saksøkte har begått en handling som rammes av bestemte straffebud. Oppgaven blir enda vanskeligere om retten også må drøfte om handlingen skal bedømmes som en grov overtredelse av det aktuelle straffebudet.

8. Krav om utfall av saken

8.5.1 Krav om dom

Departementet foreslår i høringsnotatet punkt 8.5.1 at det som hovedregel skal stilles som vilkår for å få erstatning fra staten, at det foreligger en rettskraftig dom eller et rettsforlik som gir den voldsutsatte rett til erstatning fra skadevolder. Dette er kommet til uttrykk i lovutkastet § 1 første ledd.

Om det bør innføres et generelt vilkår om dom, er et spørsmål som etter vår oppfatning må vurderes i sammenheng med spørsmålene om hva erstatningen skal dekke og hvilke ressursmessige og andre konsekvenser dette kan forventes å medføre. Departementet drøfter dette nærmere i notatet punkt 10 og 20. Vi kommenterer disse spørsmålene her.

Det går et viktig skille mellom tilfeller hvor voldsutsattes erstatningskrav behandles i en straffesak mot skadevolderen og tilfeller hvor kravet behandles i en sivil sak.

Behandling av erstatningskravet i straffesaken

Departementet foreslår ikke endringer i straffeprosesslovens regler om behandling av sivile krav i straffesaken mot den påstått skadevolder og drøfter ikke nærmere i punkt 5 hva dette innebærer.

Tilsynelatende innebærer ikke lovforslaget endringer av større betydning for behandlingen av erstatningskravet i straffesaken.

For voldsutsattes krav på oppreisning for ikke-økonomisk skade etter skadeserstatningsloven § 3-5 deler vi denne oppfatningen. Bevisførselen for straffekravet vil som regel være sammenfallende med kravet på oppreisning. Det samme vil ofte være

tilfelle med hensyn til *ansvarsgrunnlaget* for krav på erstatning for økonomisk tap ved personskade og død.

Derimot vil det være uheldig om man i straffesaken skal måtte gå dypt inn i kompliserte spørsmål om årsakssammenheng og tapsberegning. Slike temaer er mer egnet for en sivil sak; man må ikke tape av syne at straffesaken er og skal være en sak om statens (samfunnets) straffekrav mot gjerningspersonen. Ordningen med pådømmelse av sivile krav i straffesaken begrunnes med at det er en enkel måte å gi dem som har lidt skade ved en straffbar handling, muligheter til å få sine krav avgjort, men uten at det belaster straffesaken i urimelig grad, se nærmere punkt 25.1.2 i Straffeprosessutvalgets utredning NOU 2016:24.

Når voldsutsattes krav på erstatning for personskade behandles i straffesaken, dreier det seg oftest om erstatning for utgifter forbundet med behandling og lignende utgifter av begrenset omfang som ikke påvirker behandlingstiden nevneverdig. Ofte erkjenner tiltalte ansvar for slike utgifter for det tilfelle at han kjennes skyldig.

Departementets forslag er at voldsutsattes krav på erstatning for personskade etter skadeserstatningsloven § 3-1 i sin helhet skal avgjøres ved dom. Det samme gjelder ménerstatning etter § 3-2 og etterlates krav på erstatning for tap av forsørger etter § 3-4. Ifølge departementet er det en viktig forutsetning for en ny ordning at hele erstatningskravet blir fremmet for og behandlet av domstolen, se høringsnotatet side 129-130.

Til dette er å si at utmålingen av erstatning for tap i fremtidig erverv, fremtidige utgifter og forsørgertap som følge av straffbare handlinger ofte vil reise kompliserte spørsmål som krever adskillig saksforberedelse. I mange saker er det nødvendig å oppnevne sakkyndig. Det er det også i saker hvor det fremmes krav om ménerstatning. Selv om det forekommer, er det etter vår erfaring sjelden at slike erstatningskrav fremmes og avgjøres i straffesaken. Det vanligste er at kravet fremsettes i søknaden om voldsoffererstatning etter at det ved dommen i straffesaken vil være avgjort at nødvendig ansvarsgrunnlag foreligger.

Ettersom det ofte bare er deler av de sivile kravene som behandles i straffesaker i dag, erkjenner departementet at det vil kunne innebære økte kostnader for domstolene og påtalemyndigheten når hele kravet skal fremmes og behandles i straffesaken. Det er ikke å ta munnen for full. Vi antar at det i mange saker vil medføre en betydelig forlengelse både av tiden som er nødvendig for saksforberedelse og av hoved/ankeforhandlingen om erstatningskravet skal gis en fullgod behandling. Som departementet uttaler i høringsnotatet side 65, blir de sivile kravene ofte ikke fullstendig behandlet fordi de i liten grad er forberedt og får begrenset oppmerksomhet i straffesaken.

Disse konsekvensene av forslaget synes å være vesentlig undervurdert av departementet. I høringsnotatet kan vi ikke se at det er gjort noe forsøk på en beregning av hvilke konsekvenser det kan medføre for domstolenes ressursbruk at erstatningskravene i sin helhet skal avgjøres i straffesaken.

I saker hvor erstatningskrav fra «den umiddelbart skadelidende» fremmes av påtalemyndigheten etter straffeprosessloven § 427, kan domstolen ikke nekte å behandle kravet.

Når kravet fremmes av fornærmede selv ved bistandsadvokaten etter § 428, kan domstolen bare nekte å behandle det etter bestemmelsens siste ledd dersom det «åpenbart er mest hensiktsmessig å behandle kravet i sivilprosessens former.» Bestemmelsen er etter motivene forutsatt å være en snever unntaksregel. Det er ikke nok at sivilprosessens regler på enkelte punkter vil være mer hensiktsmessige. Det er likevel grunn til å regne med at unntaket oftere vil bli brukt i saker hvor en forsvarlig fullstendig behandling av erstatningen for personskade vil medføre en uakseptabel forsinkelse av straffesaken. Vi minner om at Stortinget har fastsatt mål om behandlingstid på inntil 90 dager i straffesaker som avgjøres etter hoved- eller ankeforhandling. I de alvorligste sakene, hvor tiltalte ofte er varetektsfengslet, følger det også av kravene til behandlingstid i straffeprosessloven § 275 annet ledd at det vil være svært krevende få erstatningskravene ferdig forberedt i tide. Domstolene har nylig fått kraftig kritikk av Riksrevisjonen for ikke å oppfylle disse målene.

I Straffeprosesslovutvalgets innstilling er rettens skjønnsmessige adgang til å nekte kravet behandlet i straffesaken noe utvidet, se NOU 2016:24 punkt 25.3.4. I lovutkastet § 43-8 bokstav d er kriteriet «åpenbart mest hensiktsmessig» avdempet til at det klart er mest hensiktsmessig om kravet ikke tas til behandling i straffesaken. Retten forutsettes å stå noe friere i sitt skjønn enn tidligere og vil kunne se hen til hva som ville gi en effektiv behandling av straffekravet.

Dersom reformen av ordningen med voldsoffererstatning gjennomføres i henhold til departementets forslag, finner vi grunn til å overveie å endre straffeprosessloven i samsvar med Straffeprosessutvalgets forslag. På den annen side kan dette oppfattes som en begrensning av fornærmedes rettigheter som mange vil hevde er lite ønskelig.

Et alternativ retten oftere vil måtte gripe til, er å utsette forhandlingen om erstatningskravet til straffesaken er pådømt i medhold av straffeprosessloven § 431. Det vil gi forsvarlig tid til saksforberedelse, men avhjelper ikke saksbehandlingstiden, som løper frem til hele saken er avsluttet. Det er heller ikke heldig at kravet i så fall må behandles med samme sammensetning av retten. I lagmannsretten er en sammensetning bestående av to fagdommere og fem meddommere ikke et egnet forum for å behandle krav om erstatning for personskade av noe omfang.

I medhold av straffeprosessloven § 432 første ledd kan retten, om den finner at opplysningene i saken er utilstrekkelige til at størrelsen av kravet kan fastsettes, gi dom for den del av kravet som den finner godtgjort. Vi går ut fra at den voldsutsatte i så fall kan fremme kravet mot staten straks om skadevolderen ikke oppfyller betalingsplikten, uansett om skadelidte reiser sivil sak om den overskytende del av kravet.

Behandling av erstatningskravet i sivil sak

Departementet uttaler i høringsnotatet på side 46 at verdien en rettsavgjørelse har for partene og allmennheten og hensynet til skadevolders rettssikkerhet med styrke taler for å stille som vilkår for å få erstatning fra staten, at skadevolder er dømt til å betale erstatning for forholdet.

Rent prinsipielt er dette et standpunkt det er vanskelig å være uenig i for Dommerforeningen. Det er gode argumenter for at statens ansvar bør være subsidiært i forhold til skadevolderens. Når man vet hvor viktig adgangen til direkte bevisføring med avhør av parter og vitner er for å nå frem til en riktig avgjørelse av skadelidtes erstatningskrav for handlinger som omfattes av ordningen med voldsoffererstatning, vil ordinær domstolsbehandling gi et sikrere avgjørelsesgrunnlag enn man får i en forvaltningsprosess basert på skriftlighet.

Departementet erkjenner på den annen side at det kan være krevende for voldsutsatte selv å måtte gå til søksmål mot skadevolderen dersom erstatningskravet ikke har blitt behandlet i straffesaken eller påtalemyndigheten har henlagt saken etter bevisets stilling eller på grunn av foreldelse. Det er vi enige i. Voldtektssaker er et illustrerende eksempel. De aller fleste anmeldelser for voldtekt blir henlagt etter bevisets stilling. For den som mener seg utsatt for voldtekt eller et annet alvorlig seksuallovbrudd som kan gi grunnlag for voldsoffererstatning, må det antas å være en vesentlig større belastning å gjøre kravet gjeldende i et søksmål mot gjerningspersonen enn ved å fremsette en skriftlig søknad til Kontoret for voldsoffererstatning ved hjelp av bistandsadvokaten. Man må gå ut fra at et ikke ubetydelig antall ofre for voldtekt og andre alvorlige integritetskrenkelser ikke vil komme over den høyere terskelen som blir etablert ved å stille et vilkår om domstolsbehandling. Hva virkningen blir, er det svært vanskelig å ha noen begrunnet oppfatning om.

Departementet har rett i at terskelen senkes ved at voldsofre har krav på fritt rettsråd og fri sakførsel uten behovsprøving etter rettshjelploven § 11 første ledd punkt 4 og § 16 første ledd i erstatningssaken mot gjerningspersonen. Departementet unnlater imidlertid å nevne at saksøkeren etter hovedregelen i tvisteloven § 20-2 første ledd risikerer å måtte erstatte motpartens sakskostnader dersom søksmålet ikke fører frem. Det vil det ofte være en reell risiko for, selv om skadelidte får god veiledning om grunnlaget for et saksanlegg. Når saken er henlagt av politiet etter bevisets stilling, vil det med det skjerpede beviskravet som gjelder også i en sivil sak, kunne være vanskelig å vinne frem i et søksmål mot skadevolderen. Når resultatet i mangel av tekniske bevis for en stor del vil bero på en vurdering av partenes troverdighet, blir utfallet av saken vanskelig å beregne. Ifølge høringsnotatet side 46-47, er det bare om lag en tredjedel av de som søker om voldsoffererstatning for saker som er henlagt etter bevisets stilling som får innvilget søknaden.

Det er en vesentlig innvending mot departementets forslag at man overser risikoen forbundet med å måtte dekke motpartens sakskostnader. Det følger av rettshjelploven § 22 fjerde ledd at departementet etter søknad fra den som har bevilling til fri sakførsel, i særlige tilfeller helt eller delvis dekker omkostningsansvar overfor motparten. Det er imidlertid ikke kurant og er ikke noe saksøkeren kan gjøre regning med på forhånd med mindre reglene endres.

Alternativt kan man gi også den saksøkte skadevolderen fri sakførsel på samme vilkår som skadelidte. Det gjør man i realiteten i enkelte tilfeller i ankesaker hvor det følger av straffeprosessloven § 100 tredje ledd at oppnevning som forsvarer også omfatter fortsatt behandling av sivile krav etter tvistelovens regler, jf. straffeprosessloven § 434 syvende ledd, og særskilt anke over sivile krav etter tvistelovens regler etter § 435, i saker hvor den fornærmede har bistandsadvokat. At staten som alminnelig regel vil dekke saksøktes utgifter til rettshjelp, finner vi imidlertid urealistisk.

En generell ordning hvor staten uten behovsprøving dekker utgiftene til advokatbistand kun for saksøkeren i en sivil tvist mellom private parter, er heller ikke helt uproblematisk. Selv om departementet har rett i at skadevolderens rettssikkerhet i alminnelighet kan antas å bli bedre ivaretatt ved domstolsbehandling av erstatningskravet, enn når staten fremmer regresskravet mot ham etter en skriftlig saksbehandling ved Kontoret for voldsoffererstatning, forholder det seg ikke alltid slik. I forvaltningsprosessen har Kontoret et selvstendig ansvar for at saken blir opplyst til fordel for begge parter. En sivil sak om erstatningskravet for domstolene vil være en sak undergitt partenes fri rådighet, og hvor det er påhviler partene å føre bevis, jf. tvisteloven § 11-2. Selv om retten har veiledningsplikt og skal legge særlig vekt på det behov en selvprosederende part har for veiledning etter tvisteloven § 11-5 sjette ledd, er det ikke til å unngå at en saksøkt skadevolder som uten tilstrekkelige ressurser til å engasjere egen advokat må føre sin egen sak i retten, vil være underlegen.

Vi er enige i forslaget om at et rettsforlik likestilles med en rettskraftig dom etter lovutkastet § 1 første ledd.

Det kan reises spørsmål om hvilken betydning det eventuelt bør tillegges at en dom mot skadevolderen er avsagt uten realitetsvurdering, for eksempel ved en fraværdom etter tvisteloven § 16-10 eller en dom avsagt på grunnlag av partenes enighet etter § 9-7.

For å oppsummere tar vi ikke noe bestemt standpunkt til hvilken løsning lovgiveren bør falle ned på, men avveiningen av de ulike interesser er etter vår oppfatning vanskeligere enn departementet gir uttrykk for i høringsnotatet på side 46.

Et svært viktig spørsmål er hvilke ressursmessige konsekvenser vilkåret om dom kan antas å medføre for domstolene.

Departementet legger i høringsnotatet side 130 under behandlingen av de økonomiske og administrative konsekvenser av lovforslaget i punkt 20.2 til grunn at vilkåret om domstolsbehandling av voldsutsattes krav på erstatning i saker som blir henlagt av politiet på grunn av bevisets stilling eller foreldelse, vil medføre økte kostnader til domstolsbehandling. Det stor usikkerhet med hensyn til hvor mange som vil gå til sivil søksmål mot skadevolder, men departementet anslår utgiftene til å ligge på mellom 10 og 15 millioner kroner.

Departementet redegjør ikke i punkt 20.2 for hvilke forutsetninger anslaget bygger på. I punkt 17.4 på side 123 anslår departementet at Kontoret for voldsoffererstatning vil motta 2 100 saker per år i saker hvor kravet er avgjort ved dom. Dette omfatter både saker hvor kravet er avgjort i straffesaken og dommer i sivile saker. Hvordan tallet er beregnet, fremgår ikke. I tillegg kommer de sakene hvor skadevolderen oppfyller kravet han er dømt til å betale.

Vi understreker at det må være en forutsetning for å fremme et eventuelt lovforslag at det blir foretatt en grundig beregning av hvilke ressursmessige konsekvenser reformen kan antas å medføre for domstolene.

8.5.2 Unntak fra kravet om dom

Vi har ikke noe bestemt å bemerke til unntakene fra kravet om dom som foreslås i høringsnotatet punkt 8.5.2 på side 47 flg. og som er nedfelt i lovutkastet § 6 første ledd.

Departementet ber i notatet på side 48 om høringsinstansenes innspill til hvilke kriterier som bør legges til grunn for å anse en sak for å ha ukjent gjerningsperson. Departementet drøfter to alternativer. Det ene alternativet er å følge svensk rett. Etter svensk rett regnes saken som en sak med ukjent gjerningsperson dersom det kan ha vært noen andre enn den mistenkte som har begått den anmeldte handlingen. Det andre alternativet er å la påtalemyndighetens henleggelsesgrunn være avgjørende, slik at saker henlagt etter bevisets stilling ikke kan regnes som en sak uten kjent gjerningsperson.

Etter vår oppfatning er ingen av disse alternativene helt tilfredsstillende. Vi finner det vanskelig å komme utenom at vurderingen i noen grad må bero på en konkret vurdering i den enkelte sak. Et forslag til kriterium kan være at saken regnes som en sak uten kjent gjerningsperson «dersom opplysningene i saken ikke gir tilstrekkelig grunnlag for å reise søksmål mot noen bestemt person.»

Med vennlig hilsen
Den norske Dommerforening

Hans-Petter Jahre
lagmann/leder av fagutvalget
for strafferett og straffeprosess

Dag Bugge Nordén
førstelagmann/medlem av fagutvalget for
strafferett og straffeprosess